

College van Gedeputeerde Staten van Gelderland

Postbus 9090,

6800 GW Arnhem

Herveld, 19 maart 2023

Onderwerp: 'Zienswijze Onderzoeksagenda Milieu voor windbeleid en RES' zaaknummer 2022-005244

Geachte College van Gedeputeerde Staten,

Graag maken wij als Stichting Behoud Betuws Landschap gebruik van de mogelijkheid een zienswijze in te dienen op de concept NRD 'planMER voor windbeleid en RES provincie Gelderland' (1).

Stichting Behoud Betuws Landschap (KvK nummer 09168483) is een stichting met als doelstelling; 'Het bevorderen van het behoud van de leefomgeving van de bewoners in de omgeving van het verkeersknooppunt Valburg en de Waalbrug bij A15/A50 en alles wat daarmee in de ruimste zin verband houdt'. Onze stichting heeft een duidelijk mandaat namens ca. 40 direct betrokken omwonenden die rondom het verkeersknooppunt Valburg en de A15 zone wonen.

Onze zienswijze treft u navolgend aan. In onze zienswijze hebben we concrete verzoeken opgenomen. Wij vragen u in de reactienota per concreet verzoek aan te geven of u dit verzoek honoreert dan wel onderbouwd en aan te geven waarom u een verzoek niet honoreert.

Context van de concept-NRD

De NRD is de eerste stap in de plan-MER procedure. Het plan-MER gaat in op de beoordeling van milieueffecten van wind- en zonne-energie om beslisinformatie te bieden voor de actualisatie van het windbeleid en het borgen van de RES'en. Het plan-MER moet de milieu-informatie bieden die nodig is om inzichtelijk te maken welke zoekgebieden er zijn om wind- en zonne-energie te realiseren. De concept NRD beschrijft wat onderzocht gaat worden en hoe, dus kan gelezen worden als een plan van aanpak voor de milieueffectrapportage.

Op 30 juni 2021 deed de Raad van State een uitspraak die gevolgen heeft voor windparken in Nederland. Tot 30 juni 2021 konden in Nederland landelijk vastgestelde milieuregels voor windturbines en windparken hanteren bij de besluitvorming. Die landelijke regels waren opgenomen in het Activiteitenbesluit. Deze algemene milieuregels zijn met de uitspraak van 30 juni 2021 buiten werking gesteld. De onzorgvuldige totstandkoming van voormelde milieuregels en de daaruit voortvloeiende gezondheidsschade is door Zembla in haar aflevering van 8 december jl. op NPO2 uitgebreid belicht (2). De zoekgebieden voor windenergie in de RES'en waren nog gebaseerd op de uitgangspunten van het Activiteitenbesluit en moeten daarom nu worden herijkt. Dit is een belangrijke aanleiding voor de concept NRD en het plan-MER.

Onze zienswijze en concrete verzoeken

In hoofdstuk 3 van de concept-NRD beschrijft u de kaders. In onze zienswijze mist hier een belangrijk kader namelijk het hanteren van het voorzorgsprincipe (moreel en politiek principe) en voorzorgsbeginsel (afkomstig uit het milieurecht). Dit is van belang omdat overheden bescherming dienen te bieden aan de burger. Het voorzorgsprincipe en voorzorgsbeginsel geven daar invulling aan. U bent als initiatiefnemer voor de NRD en planMER hiervoor verantwoordelijk en bestuurlijk aansprakelijk voor eventuele schade indien u niet aantoonbaar uit voorzorg handelt.

Verzoek 1: Wij verzoeken u als kader in hoofdstuk 3 op te nemen dat u het voorzorgsprincipe en voorzorgsbeginsel toepast.

Ten aanzien van de uitgangspunten om te komen tot zoekruimte voor windturbineparken merken wij op dat u uit wilt gaan van de 47 dB Lden terwijl de commissie voor de milieueffectrapportage in haar recente reactie op de concept NRD RES Groene Metropool regio (3) adviseert uit te gaan van een afstandsnorm. Ook de WHO geeft aan dat de Lden norm niet geschikt is voor windturbinegeluid (4). Uit het rapport 'Onderzoek afstandsnormen windturbines' van 19 april 2022, dat is opgesteld door Arcadis in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken (5), blijkt dat meerdere Europese landen uitgaan van een afstandsnorm tot woningen van 10 maal de tiphoogte van een windturbine. In de voormelde Zembla aflevering (2) wordt door de deskundigen (o.a. in Tweede Kamer briefings) gesproken over een afstandsnorm van tenminste 1200 meter. Er kan naar onze mening gesteld worden dat er wetenschappelijke consensus is dat de Lden normen niet geschikt zijn en afstandsnormen wel geschikt zijn.

Verzoek 2: Vervang het uitgangspunt van 47 dB Lden door een afstandsnorm.

Verzoek 3: Zolang er geen wetenschappelijke consensus is over een kortere afstandsnorm verzoeken we u, met oog op het voorzorgsprincipe en -beginsel, voor de zoekgebieden voor windenergie in de NRD, uit te gaan van een minimale afstandsnorm van 10 maal de tiphoogte.

Ten aanzien van de uitgangspunten voor de wespandief stelt de commissie voor de milieueffectrapportage, in haar recente advies over de concept NRD RES Groene Metropoolregio (3), dat er geen achteruitgang mag zijn omdat dit een beschermde soort is. Of er ruimte is voor ontwikkeling van windturbines moet zijn aangetoond door middel van een Passende Beoordeling. Ons is niet gebleken dat er een Passende Beoordeling is uitgevoerd. Ingegeven het standpunt van de commissie voor de milieueffectrapportage zijn wij van mening dat uw uitgangspunt, dat de zone 1-8 km rondom de Veluwe een zachte belemmering kan zijn voor ontwikkeling van windenergie, onterecht is en onzorgvuldig is.

Verzoek 4: Wegens het ontbreken van een Passende Beoordeling verzoeken wij u ook de zone 1-8 km aan te wijzen als harde belemmering voor windenergie.

Uit de onderzoeks-overzichten van zowel het RIVM (6), als Windwiki (7) blijkt dat de gezondheidseffecten van windturbines op volwassenen en kinderen aanzienlijk zijn. Naast geluidseffecten op gezondheid, speelt mogelijk ook erosie van turbines een rol waarbij de schadelijke stof Bisfenol A vrijkomt (8,9). Er is geen wetenschappelijke consensus dat de gezondheidseffecten van windturbines te verwaarlozen zijn. Derhalve dient u naar onze zienswijze het voorzorgsprincipe te hanteren, d.w.z. de door de wetenschappers van Windwiki voorgestelde onderzoeksmethoden te hanteren voor ingreep-effect relaties (7).

Verzoek 5: Beschrijf de uitgangspunten en onderzoeksmethoden voor het onderzoek naar ingreep-effectrelaties met betrekking tot gezondheidseffecten op volwassenen en kinderen.

Opvallend is dat veel methodieken in het beoordelingskader gestoeld zijn op een kwalitatieve quick scan. Dat is naar onze zienswijze onvoldoende en zou er ten minste een kwantitatieve onderzoeksmethoden van toepassing moeten zijn. Immers ook hier is het voorzorgsprincipe van toepassing. Na vaststelling van een m.e.r.-plichtig plan of het nemen van een m.e.r.-plichtig besluit moet het betreffende bevoegd gezag de daadwerkelijke milieugevolgen van de uitvoering van de voorgenomen activiteit onderzoeken (art. 7.39 lid 1) (10). Dit noemen we de monitoring en evaluatie verplichting. Bij het plan of besluit zijn de termijn of de termijnen waarop met het onderzoek zal worden begonnen en de wijze (in deze NRD!) waarop dat onderzoek zal worden verricht al bepaald.

Specifiek vragen we in dit kader aandacht voor effecten op habitattypen en soorten Natura 2000-gebied en de thans ontbrekende gezondheidseffecten. Dit is des te belangrijker vanwege de doorwerking van de planMER naar een of meerdere projectMER. Om vanuit de monitoring en evaluatie verplichting te kunnen vaststellen in welke mate de effecten optreden/of evt. mitigerende maatregelen voldoende effect sorteren is een kwantitatieve methode voorschrijven noodzakelijk. Als monitoring niet mogelijk is betekent dat immers dat er een onzorgvuldig besluit is genomen.

Verzoek 6: Wij verzoeken u invulling te geven aan de monitoring en evaluatieverplichting

Verzoek 7: Wij verzoeken u de NRD aan te passen in lijn van deze zienswijze door het op nemen van kwantitatieve onderzoeksmethoden waarover wetenschappelijke consensus bestaat en het toevoegen van kwantitatief onderzoek naar gezondheidseffecten.

In uw beoordelingskader ontbreken de effecten van windturbines en grootschalige zonneparken op het lokale weer. Bekend is inmiddels dat windparken, door de turbulentie die ze veroorzaken in de lucht, het weer beïnvloeden (11). Voorts is in Duitsland onderkend dat door de ontstane thermiek boven zonnepanelen parken lokaal de wolken breken en desbetreffende gebieden veel minder neerslag ontvangen hetgeen natuurlijk negatieve effecten heeft voor de teelt in de Betuwe waar zoekgebieden zijn aangegeven.

Verzoek 8: Wij verzoeken u deze effecten van windturbines en grootschalige zonneparken op het lokale weer in de NRD te beschrijven en de onderzoeken naar deze effecten in het beoordelingskader op te nemen en in de begrenzing van zoekgebieden tot uiting te laten komen.

Om de provinciale en regionale RES-doelstellingen te halen bent u voornemens enkel de grote windturbines (ashoogte 120 mtr), zeer grote windturbines (ashoogte 166 mtr) en zonneparken in uw overzicht op te nemen. Onze zienswijze is dat kleinere initiatieven wel degelijk relevant zijn om de energiedoelstellingen te halen en de energietransitie te bewerkstelligen.

Verzoek 9. Wij verzoeken u ook rekening te houden in uw overzicht met de optelsom van alle zon op dak bij burgers of bedrijven, te 'kleine' zonneparken en overige lokale opwekinitiatieven voor energie die er al zijn.

In de informatiebijeenkomst t.a.v. deze 'concept NRD plan MER voor windbeleid en RES provincie Gelderland' op 6 maart 2023 is de toezegging gedaan dat alle per Whatsapp ingebrachte vragen die niet in de bijeenkomst behandeld zijn, alsnog zouden worden beantwoord. Inmiddels hebben wij wel het verslag van deze informatiebijeenkomst ontvangen per mail op 16 maart 2023, dank daarvoor. Maar de per Whatsapp ingebrachte vragen worden hierin niet allemaal beantwoord. Dit betreuren we, omdat we het overzicht met de antwoorden graag ruimschoots voor de sluitingstermijn van indiening van deze zienswijze hadden ontvangen om deze informatie te kunnen betrekken in onze zienswijze.

Wij vertrouwen er op met deze zienswijzen en verzoeken een bijdrage te hebben geleverd aan een zorgvuldige totstandkoming van het wind- en zonne-energie beleid en de begrenzing van zoekgebieden die daar uit voortvloeit. We zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Namens de Stichting Behoud Betuws Landschap,

Voorzitter

Bijlage 1. Bronnenlijst

1. Haans K, en anderen, i.o. Provincie Gelderland. Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau planMER voor windbeleid en RES provincie Gelderland 2 februari 2023. Link: [Plan-MER voor windbeleid en RES provincie Gelderland](#).
2. Zembla – Windmolenlawaaï. 8 december 2022. Link: [Zembla - Windmolenlawaaï - Zembla - BNNVARA](#).
3. Haans K, en anderen, i.o. Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. 21 september 2022. RES Arnhem Nijmegen, Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau planMER. Link: [notitie-reikwijdte-en-detailniveau-planmer-res.pdf \(groenemetropoolregio.nl\)](#).
4. World Health Organization. 30 januari 2019. Environmental noise guidelines for the European union. Link: [Environmental noise guidelines for the European Region \(who.int\)](#).
5. Koppen E, en anderen, i.o. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. 19 april 2022. Onderzoek afstandsnormen windturbines. Link: [onderzoek-afstandsnormen-windturbines.pdf \(overheid.nl\)](#).
6. Reedijk M, Van Kamp I, Hin J. Juli 2021. Factsheet Gezondheidseffecten van windturbinegeluid. Rijksinstituut Volksgezondheid en Milieu. Link: [Factsheet gezondheidseffecten van windturbinegeluid \(rivm.nl\)](#).
7. Taubert E, Meliest R, Brands S, Van Manen S, Maal T. Februari 2022. Zienswijze van windwiki op de ' Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het planMER Windturbinebepalingen Leefomgeving. Link: <https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2022/08/20220216-Zienswijze-Windwiki-op-de-NRD.pdf>.
8. Business & Human Rights Resource Center. 22 maart 2021. Norway: NGO raises concerns over environmental impact of chemicals used in wind turbine blades. Link: <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/norway-ngo-raises-concerns-over-environmental-impact-of-chemicals-used-in-in-wind-turbine-blades/>.
9. Gao H, Yang B, Li N, Feng L, Shi X, Zhao W, Liu S. 9 januari 2015. Bisphenol A and hormone-associated cancers: current progress and perspectives. Medicine 94: e211. Link: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4602822/>.
10. Wet milieubeheer. Hoofdstuk 7 Milieu effect rapportage. Artikel 7.39 lid 1. Geraadpleegd op 17-03-2023, Geldend van 13-02-2023 tot heden. [wetten.nl - Regeling - Wet milieubeheer - BWBR0003245 \(overheid.nl\)](#).
11. Bodini N, Lundquist JK, Moriarty P. 2021. Wind plants can impact long-term local atmospheric conditions. Scientific Reports 11: article number 22939. Link: [Wind plants can impact long-term local atmospheric conditions | Scientific Reports \(nature.com\)](#)